

NY MUSIK

i samarbete med
Borås konstmuseum

Hammarén utan herre

Zoltán Gaál: *A Piece Of Embroidery* (1992)

Elliott Carter: *Changes* (1983)

Bo Nilsson: *Fragments* (1975)

—paus—

Pierre Boulez: *Le marteau sans maître* (1953–55) till texter av René Char

- I *Avant L'artisanat furieux*
- II *Commentaire 1 de Bourreaux de solitude*
- III *L'artisanat furieux*
- IV *Commentaire 2 de Bourreaux de solitude*
- V *Bel édifice et les pressentiments, version première*
- VI *Bourreaux de solitude*
- VII *Après L'artisanat furieux*
- VIII *Commentaire 3 de Bourreaux de solitude*
- IX *Bel édifice et les pressentiments, double*

Monica Danielson – alt

Malin Nordlöf – flöjter

Joar Skorpen – viola

Martin Fogel – gitarr

Fredrik Andersson, Jakob Olofsson, Olof Olofsson – slagverk

Jerker Johansson – herre utan hammare, slagverk

Söndag den 15 mars kl. 17.00, 1998

Museet, kulturhuset, Borås

Entré 50:- Medl. fri entré

I början av 90-talet fastnade **Zoltán Gaál** (f.1934) för ett litet motiv av den legendariske tolvtonspionjären Josef Matthias Hauer. Det var bara ett kruz – motivet var felaktigt återgivet i den källa Zoltán Gaál hade tillgång till. Men förmodligen, säger tonsättaren, var det just det lilla felet som gjorde att jag blev så fascinerad.

Resultatet blev en hel serie verk, varav flera dessutom finns i olika versioner: *Und das Herz ist mir müd' vom Weinen*, *Sorgemusik för Josef Matthias Hauer* – som tidigare har framförts i Ny Musik, liksom även: *A Piece Of Embroidery*. De flesta av dessa är av skiftande, ofta anseglig längd. Sålunda presenteras här bara ett litet stycke av ett mycket längre broderi, men tillräckligt för att mönstret skall bli tydligt.

Den amerikanska modernismens grand old man, **Elliott Carter** – född 1908 och fortfarande i högsta grad verksam! – skriver om sitt *Changes* för gitarr från 1983: "...det är musik med kvicksilversnabba kontraster i karaktär och stämning, som sammanbinds av den harmoniska strukturen. Skiftande aspekter av den grundläggande harmoniken lyfts fram under styckets gång, på ett sätt som kan påminna om de mönster som används i växelringning, ringing changes."

Här står det musikaliska flödet i centrum. Carter säger: "Att komponera består i att arbeta med musikens flöde, snarare än med särskilda klingande ögonblick." *Changes* har på kort tid etablerat sig som ett av den nya gitarrlitteraturens viktigare verk.

Den unge **Bo Nilsson** är en legendar och *Ett Blocks timme* (1957) efter texter av Öyvind Fahlström är utan tvekan en av den svenska efterkrigsmodernismens klarast lysande stjärnor. Vid kompositionstillfället var tonsättaren blott 20 år, men åstadkom ett verk som inte känns det minsta bedagat trots att det bär sin tids karakteristika. Instrumentariet – röst och violin/viola, accordion, trumpet och tre slagverkare – kan onekligen föra tankarna till Pierre Boulez' *Le marteau sans maître*, medan klangen och rörelsen snarare visar en släktskap med exempelvis Bruno Madernas musik. Nilsson är besjälad av ett djupt musiskt flöde, som tar sig uttryck i en etsad, melodisk-gestisk precision.

Fragments för marimba och fem thailändska gongar (1975) är som titeln säger fragment, i detta fall ur marimbastämman till just *Ett blocks timme*, ur vilket också styckets gongar är hämtade. Sammanställningen av dessa fragment har gjorts av slagverkaren Rainer Kuisma med benäget tillstånd av tonsättaren. En sparsmak musik, ett slags kalligrafiska skisser på alldeles vitt papper.

”Vilket verk av en nutidskomponist har fångslat dig mest?”

Robert Craft ställer frågan och den som svarar är Igor Stravinsky:

”Pierre Boulez’ *Le marteau sans maître*. Att genomsnittsmusiker har svårt att bedöma tonsättare som Boulez och Stockhausen beror därpå att de inte ser deras rötter. Dessa komponister har trätt fram fullvuxna. (...) Det kommer att ta lång tid innan man uppskattar *Le marteau sans maître* till dess fulla värde. Jag tänker inte förklara min beundran för den utan aptera Gertrude Steins svar på frågan varför hon tyckte om Picassos målningar: ’Jag tycker om att titta på dem.’. Jag tycker om att höra på Boulez.” Punkt slut.

Pierre Boulez (f. 1925) har utgått från tre dikter av René Char, som fungerar som ”befruktande källa”. Han försöker skapa ”en amalgam, i vilken dikten är både medelpunkt och samtidigt frånvarande”. *Le marteau sans maître* (1954) är komponerat i nio satser för altröst och sex instrumentalister. Varje sats har sin egen instrumentering, fyra av dem med röst.

Le marteau är ett av serialismens mest centrala och mest analyserade verk, och har kommit att utgöra själva sinnebilden av det modernistiska 50-talet. Naturligtvis är detta musik som ställer krav på lyssnaren, men när vi hör den idag är situationen ändå en helt annan än när musiken var ny för 40 år sedan. Åter till Stravinsky året 1957: ”Vissa delar av *Le marteau* är det inte svårt att höra som helhet, exempelvis ’les bourreaux de solitude’... Men i ett stycke som ’après l’artisanat furieux’ följer man bara ett instruments linje och får nöja sig med att vara ’medveten’ om de övriga. Efter hand blir man kanske mer förtrogen med andra och tredje linjen, men man skall inte försöka höra dem i tonal-harmonisk mening...”

L'artisanat furieux

La roulotte rouge au bord du clou
Et cadavre dans le panier
Et chevaux de labours dans le fer à cheval
Je rêve la tête sur la pointe de mon coutreau le Pérou.

Bel édifice et les pressentiments

J'écoute marcher dans mes jambes
La mer morte vagues par-dessus tête
Enfant la jetée-promenade sauvage
Homme l'illusion imitée
Des yeux purs dans les bois
Cherchant en pleurant la tête habitable.

Bourreaux de solitude

Le pas s'est éloigné le marcheur s'est tu
Sur le cadran de l'Imitation
Le Balancier lance sa charge de granit réflexe.

vilket i mycket fri och anonym tolkning skulle kunna tänkas bli:

De rasande hantverkarna

På kanten av en spik
Den röda vagnen
Och kadaver i skogen
Och arbetshästar i hästskon
Jag drömmer mitt huvud
På spetsen av min kniv Peru

Paradhuset och föraningarna

I mina ben lyssnar jag
På det döda havets vågor över huvudet
Barn – den vilda piren
Man – den imiterade illusionen
Rena ögon i skogarna
Söker gråtande efter det beboeliga huvudet

Ensamhetsbödlarna

Stegget har avlägsnat sig
Gångaren har tystnat
Visartavlan av imitation
Pendeln svänger sin börda av granitreflexer